

איך עברתי מרקדנית למדריכת טיולים ביצירה אחת

אורי לנקינסקי

הופעת הבכורה של הסולו שלי גיקי בשוק התקיימה חצי שנה אחרי ההופעה האחרונה של החליפה שנערכה ב־6 למרץ בפסטיבל האישה בתיאטרון חולון. לאחר פסטיבל האישה היו תוכניות להופעות בארץ ובחולון וכמו כל אחד אחר, לא ידעתי שזו תהיה הפגישה האחרונה שלי עם קהל למשך זמן ממושך. לפיכך ב-9 לספטמבר, שישה חודשים לאחר מכן, התרגשתי מאוד כאשר ירדתי במדרגות של בית אליאנס שבירושלים, נעולה בנעלי עקב, עושה את דרכי אל ה"במה" שהוא שוק מחנה יהודה. גילמתי את דמותה של גיקי קנדי, בתפקיד מדריכת סיור בשוק. את היצירה הזמין פסטיבל מיפו עד אגריפס, המתרחש מדי שנה ברחובות וסמטאות של שוק מחנה יהודה. האתגר היה גדול כי המופע התקיים בתוך המולת השוק אליו מניעים המוני אנשים לערוך את הקניות לשנה החדשה, או בשעות הלילה, על רקע מוזיקה צעקנית ועשן נרגילות. אחרי חצי שנה שבה ראיתי כל כך מעט אנשים, זה היה הלם לראות כל כך הרבה פנים.

כדי להסביר איך הגעתי ליצור את גיקי בשוק, עלי לחזור כארבע שנים אחורה, לתהליך של יצירה אחרת שיצרתי עבור פסטיבל אינטימזאנס 2017 שהתקיים בתיאטרון תמונע. שלחתי הצעה להעלות מחדש בפרשנות משלי את יצירתה של רחל כפרי, *דיוקן דמגוג*, שהיה אחד מחמשת הסולואים שביצעה רות אשל בערב הסולו בשנת 1977. על היצירה נודע לי בזכות כתבה שהכנתי ל*נירוולם פוסט* על ספרה של רות אשל מחול *פורש כנפיים* - יצירה ישראלית לבמה 1920-2000. פגשתי אותה בבית קפה מקס ברנר בשכונה מתחת לבניין בו היא מתגוררת. אחר כך רות הציעה שנעלה לדירתה והיא הראתה לי תמונות מהקריירה העשירה שלה

כרקדנית וכוריאוגרפית על הבמה, בעיקר בערבי סולו. היא גם מסרה לי קלטת די.וי.די של ערב הסולו הראשון שלה, שהיה נקודת מפנה במחול בארץ. באותו שבוע התפרסמה הודעה על קיום פסטיבל אינטימזאנס עם המנהלים האמנותיים ענת כץ וארז מעיין, כשהנושא היה "תגובה הולמת" העוסק בישן ובחדש. כשצפיתי בקלטת שמסרה לי רות וראיתי את הריקודים, בעיקר זה של רחל כפרי, עלתה בדעתי השאלה האם מישהו יכול להבחין שיצירה זו נוצרה ב־1977 ואינה יצירה עכשווית המועלית כיום על הבמה? האם הקהל, שלא יודע שהיצירה הועלתה לפני ארבעים שנה, יוכל לנחש זאת? שאלות אלה התרוצצו במוחי כשהנשתי את ההצעה להעלות את הריקוד של כפרי. לא היה לי ספק שההצעה תידחה.

כמקובל, הזמנתי להראות קטע קצר של חמש דקות בפני המנהלים האמנותיים. הבנתי שבנוסף לביצוע הריקוד, עלי להוסיף תפישה חדשה משלי, אחרת זה רק שחזור של העבודה המקורית ולא יענה על הנושא "תגובה הולמת". לא היה לי מושג איך להתחיל. בסולו שיצרה כפרי לאשל, היה קטע שבו הרקדנית רוקדת עם בובת בד סמרטוטית מחוברת כתרמיל על גבה והבובה מקפצת לכל עבר כהד לקפיצות של רות, כאשר על הקיר האחורי מוקרנים פורטרטים של מנהיגי העולם, ובהם היטלר, מוסוליני, צ'רצ'יל.

החלטתי להסיט את הפוקוס ממנהיגות גברית למנהיגות נשית. חיפשתי צילומים של נשיאות ונשים שמילאו תפקיד של ראשת ממשלה, כמו גם על צילומים של נשות המנהיגים הגברים, אלה המוכרות כ"גברות הראשונות" (first ladies). התחלתי לחקור את ההבדל בטון הדיבור ובשפת הגוף של המנהיגות לעומת ה־first ladies. שאלתי את עצמי אילו חירויות העוז נשות המנהיגים הגבריים לקחת לעצמן, כאלה שלא לקחו לעצמן הנשים המנהיגות או ההפך. המחקר על "הגברות הראשונות" הוביל אותי לגיקי קנדי ומישל אובמה. הכנתי קטע קצר שבו דקלמתי נאום של אובמה כשהגוף, הניססות של הגוף והנשימה לקוחים מקנדי. חשבתי שהשילוב הזה מרתק והראיתי זאת במצגת בפני המנהלים האמנותיים. אך הם הרבה יותר התעניינו בכוריאוגרפיה המקורית של רחל כפרי. מהתגובה שלהם הבנתי שאני יוצרת שתי עבודות בו זמנית, האחת עבור אינטימזאנס שהוא *דיוקן של דמגוג* בהשראת הסולו שיצרה כפרי לאשל, וסולו שני הוא פרי מחקר בנושא "הגברות הראשונה" שאצטרך לדחות למועד מאוחר יותר. היצירה שלי, *דיוקן #2*, הועלתה בפסטיבל כדואט עם אשל. אני רקדתי את הגרסה המקורית עם הקרנה של אשל הרוקדת בו זמנית, ואשל שהעבירה ביקורת שמה לב שהריקוד שאני רוקדת אינו תואם לחלוטין את הריקוד שהועלה על הבמה. בדברים שהשמיעה במהלך הסולו שרקדתי היא טענה שאני רוקדת תיעוד וידאו של חזרה אבל ללא התלבושת, התסרוקת הנכונה וללא הקרנות של צילומי המנהיגים הגברים. תוך כדי הריקוד, התנהל ויכוח סביב השאלה של תיעוד ושחזור, ישן וחדש.

שעתו של הסולו האחר הגיע כעבור שנתיים, כאשר רננה רז ועופר עמרם מונו למנהלים האמנותיים של אינטימזאנס ובחרו בנושא של דמויות אייקוניות. כשראיתי את הקול קורא ליוצרים להגיש מועמדות, מייד חשבתי על גיקי קנדי. חשתי הרגשה עמוקה שאם יש פסטיבל על אייקונים, גיקי קנדי חייבת להיות שם ואני הישראלית היחידה שרוצה להביא אותה לשם.

גם הפעם שלחתי למנהלים הצעה על הריקוד שאני מבקשת ליצור. ציינתי את החליפה הוורודה של גיקי, האלגנטיות שלה, נישואיה לג'ון קנדי, הטרנדיה של רצח בעלה ונישואיה מחדש. במצגת לפני המנהלים האמנותיים שאבתי השראה מסרטון שמצאתי שבו הגברת הראשונה גיקי קנדי עשתה סיור בבית הלבן. כידוע, עם כניסתה לבית הלבן ערכה שיפוץ ועיצוב פנים של החדרים הנשיאותיים וביום האהבה (1962) הזמינה צוות צילום של סי.בי.אס (CBC) לבית הלבן כדי להציג את תוצאות העיצוב המחודש. כדאי להסביר, שהנשיאים שקדמו לקנדי יכלו להביא כל רהיט שהם רוצים לבית הלבן, לזרוק ריהוט שלא מצא חן בעיניהם וגם לאמץ, כלומר לקחת איתם רהיט שאהבו לביתם הפרטי כשהסתיימה תקופת הנשיאות שלהם. גיקי לא הסכימה. במשך חודשים ניסה כספים, איתרה פריטי ריהוט עתיקים ויחד עם היסטוריונים זיהתה את הפריטים מתוך צילומים, ציורים או תיאורים בכתב. היא נדדה בכל רחבי ארה"ב יחד עם ההיסטוריונים כדי לאתר שולחנות, פמוטים, ציורים. הם חידשו את כל הפריטים והעמידו אותם כך שיהיו ראויים בבית הנשיאות. באותה תוכנית טלוויזיה רואים את גיקי הולכת מחדר לחדר, מציגה ומסבירה על

הפריטים כשהיא מגלה ידע מעורר השתאות בכל מה שקשור לסגנון ועיצוב. מיליונים של אנשים ברחבי העולם צפו בתוכנית הטלוויזיה שקיבלה את פרס אמי. בעקבות היוזמה של ניקי והפרויקט החשוב שעשתה, כיום הנשיאים רשאים לאחסן במחסן פריטים שאינם אוהבים, אסור להם לזרוק אותם או לחלופין לאמץ אותם לעצמם.

צפיתי באותו סרט טלוויזיה אין סוף פעמים. הוקסמתי מהקול של ניקי, איך שהיא הולכת, ומהנוכחות שלה. היא הייתה צנועה להפליא, אפילו ביישנית, אבל התעקשה להעביר את כל המידע שהיא תכננה להעביר. המראיין קטע אותה אין סוף פעמים, אך היא נשארה מרומת במשימה, חייכנית והמשיכה בהסבר מהמקום בו המראיין קטע אותה.

כאמור, באותו סרט השתמשתי כהשראה לפרונטציה שלי. מתוך זיכרון, תיארתי בכתב סיור קצר דמיוני של ניקי במגרש החנייה של תיאטרון תמונע. בסרט ערכה ניקי סיור באחד הבתים המרשימים ביותר במדינה, אבל אני הצעתי סיור בבניין האהוב, מוערך אמנותי אך בניין רעוע, רחוק שנות אור מהמוותרות והפאר של הבית הלבן. הניגוד הזה דיבר אליי והנביר את משיכתי כלפי ניקי. חשבתי להוציא את ניקי רחוק מהתפאורה של אזור הנוחות והפאר שלה, למקם אותה במקום הרעוע ולראות איך במהלך הסיור המדומיין היא ממשיכה לשמור על אותה תנוחת גוף נינוחה וגישה חיובית, כאילו היא מסיירת ב"אזור שלה". קיוויתי בכך גם להביא אמירה על חוסר האפשרות של להיות אישה היום. בשלב הראשון תכננתי לבנות את היצירה כסיור, ובשלב מאוחר יותר לעבור לשארית חייה של ניקי, אבל מעולם לא הגעתי לזאת.

מהפרונטציה היה ברור לי שהסיור של ניקי בתיאטרון תמונע עובד. באופן מפתיע, בשבילי זה היה מצחיק. אחרי שהתקבלתי לפסטיבל, התחלתי לעבוד על היצירה, וכרקדנית התמקדתי בתנועה כי הרגשתי שאני לא יכולה רק להסתפק בסיור נשיאותי קומי בתיאטרון, אלא שגם צריך לבנות כוריאוגרפיה וחיפשי את השפה התנועתית, את הצעדים. החלטתי להשאיר את מפת הסיור לשלב מאוחר יותר בתהליך היצירה. בינתיים, גיליתי אלבום מוזיקה שנקרא *מוזיקה מהבית הלבן של קנדי*, בחרתי קטעים ויצרתי קולאז' שחיברתי אליו מספר משפטי תנועה, בעיקר ניסוות שעליהן חזרתי פעמים רבות עד שהפכו לאבסטרקטיות. בלילה שלפני הפרונטציה השנייה בפני המנהלים האמנותיים, הבנתי שאני שונאת את מה שעשיתי. למחרת הגעתי לתיאטרון, ובמקום לרקוד, בכיתי במשך 20 הדקות שהוקצבו לי. למזלי, המנהלים האמנותיים לא התרשמו, "תחזרי לסיור", אמרה לי רח והמשיכה והסבירה, "זה כאילו שעלית על מגלשת מים ואז החלטת לנקז את כל המים ועכשיו את מנסה להחליק למטה עם בגד הים שלך. את תקועה. הפעילי את זרם המים מחדש ותתחילי להחליק".

"המים" היו הסיור. חקרתי כל פינה וסדק במגרש החנייה, כולל את תוכנית הבניין כשהוקם לפני שהוסב לתיאטרון ולמגרש חנייה. חיפשתי אחרי מקומות סודיים בהם התקיימו התרחשויות מוזרות או מקומות שאימץ הצוות כשאמר אמנות טפלות. לקחתי לעצמי את כל החופש היצירתי תוך התייחסות למבנה ולא היססתי להצביע על מקומות מלוכלכים, מוזרים או מקומות הנראים מיותרים, חסרי שימוש. תיארתי את הכול באהבה ובחיבה, כאילו היו פמוטי זהב בבית הלבן. החלק השני של היצירה הוקדש לסיור בעברה הפרטי של ניקי, אל תת המודע שלה, כשאת החומרים אני דולה ממאמרים וספרים שקראתי עליה. שיתפתי בכך גם חלקים מהמעבר האישי שלי. כל זאת שזרתי ליצירה אחת שכללה קטעים של תנועה ומוזיקה, חלקה מאותו אלבום מהבית הלבן, חלקה שעברה שריטה לעבר הכאוס.

הבכורה התקיימה ביוני 2019, והייתי משוכנעת שהיצירה, שהיא תלוית מקום, תסיים את חייה עם סיום הפסטיבל. בשבועות שלאחר מכן התבהר לי שלסולו יכולים להיות חיים מחוץ לחנייה של תיאטרון תמונע. קיבלתי הזמנות להופיע עם *החליפה* בחללים אחרים. בגרסאות החדשות, שמרתי על החלק השני העוסק בסיור היותר פסיכולוגי בעברה של ניקי, אבל יצרתי מחדש את הסיור הפיזי כדי שיתאים לחלל החדש. בכל חלל חדש השתנה הסיור כשאני מנהלת דיאלוג עם

החליפה מאת אורי לנקינסקי, ליד האנדרטה לרצח רבין, תל-אביב, צילום: יאיר מיוחס
The Suit created and performed by Ori Lenkinski, next to the memorial statue of Yitzhak Rabin, Tel Aviv, photo: Yair Meyuahs

אוזניות גדולות כדי לשמוע את הקול שלי ואת הפסקול של המוזיקה שליווה אותו. בחרתי לעצור במקומות שונים, ליד שולחנות שלידם ישבו אנשים ושתי וגם ליד ערמות אשפה. לאורך כל הסיוור הייתי צריכה להישאר ערנית תוך כדי שאני חושבת גם על הרגליים שלי, הרי הלכתי על עקבים.

אני לא מדריכת טיולים, והינה מצאתי את עצמי בשוק מעבירה סיוור עם הסברים מקצועיים על מקום היסטורי. סמכתי על הכישורים שלי כעיתונאית שיודעת לזהות פרטים מעניינים שצצו במקרה. גם סמכתי על ניקי שתדע להמשיך את הסיוור, שהיא תקסים את הקהל ושיש לה מה לומר על המקום פה שבעצם זר לה. התנועה והכריזמטיות נוצרו תוך כדי שהייתי חייבת לשמור על הקבוצה שלי ולנווט אותה בשוק ההומה. אפילו ניתן היה לשנות מייד קטעים כוריאוגרפיים שבניתי בדיוק רב. אחרי חצי שנה מחוץ לבמה, זה היה מפיח לחזור. במהלך המופע הרביעי, קבוצה של נערים שיכורים התקרבה אליי עד ששקלתי לקטוע את המופע באמצע. הסתכלו וצחקו עליי וצילמו אותי אנשים שלא היה להם מושג מה אני עושה. באותם רגעים הפנמתי שהופעה במרחב הציבורי יכולה להיות גם מסוכנת. אולי זה המחיר של להביא את האמנות שלי למקומות שאנשים לא היו רואים אותה קודם.

כשאני חושבת על הסיוורים שערכה ניקי, יכולתי להבחין בשינויים שעברתי הן ככוריאוגרפית, תסריטאית/במאית ופרפורמריית. על הבמה, המסגרת הייתה ברורה ולא עלתה שאלה לגבי אם מה שאני עושה הוא אמיתי או לא. לא היה ספק שאני מגלמת דמות, שזה מופע. הרי על הבמה, אפילו התנועות היו יומיות עוברות

תהליך הפשטה. יש הטוענים שלא קיים "האני" האמיתי שלנו על הבמה, כי בעיני הקהל, כל אדם על הבמה הוא דמות. אתה יכול רק לשחק את התפקיד שלך אבל אתה אף פעם לא יכול להיות עד הסוף טבעי ואותנטי. אבל במרחב הציבורי, אין מרחק בינך האמיתי לבין מה שאתה מבצע. עוברי אורח אינם יכולים לדעת האם זה מופע או מציאות שמתנהלת מול עיניהם או סתם התנהלות של מטורף. קיום מופע בסביבה אמיתית כופה על האמן מחויבות וריכוז בדרגה הרבה יותר גבוהה מאשר על הבמה.

בתפקיד ניקי, גיליתי שהמרחב הציבורי מאתגר אבל גם מציע פרס גדול. אף שלפעמים התנענעתי לביטחון של מופע בקופסה השחורה של התיאטרון, הרי שלהופיע בחוץ בסיוור זה המבחן האמיתי לדמות שבניתי. היו אין סוף הזדמנויות לאלתר, לחייך או לקרוץ למי שנקרא בדרכי, כמו לעזור לאימא לשאת את העגלה שלה במורד כמה מדרגות, וכל זאת כשאני לבושה בשמלה שחורה מהוקצעת, עקבים וכובע מרשים. החיים האמיתיים העניקו לי את הזדמנות להחזיר את ניקי לחיים בדרך שלא הייתי מסוגלת על הבמה. זה אפשר לי לעבור מלהיות רקדנית למדריכת טיולים.

אורי לנקינסקי היא כוריאוגרפית, רקדנית ועיתונאית. כרקדנית שיתפה פעולה עם הכוריאוגרפים נעמי לאפרנס (Noemie Lafrance) באנגליה, רחל ארדוס, אריאל כהן, עידן יואב, ענת כץ, ארז מעיין ונעה שדור היא הכוריאוגרפים לעבודותיה: *הציור* (2015), *דיוקן #2* (2017), *סרט המחול* (2019) *The Suit Ce* (2018), *Carriage* ופגוש אותי בשוק (2020). כתבות שלה התפרסמו ב*נירוולם פוסט*, *מגריב*, *הארץ*, *דאנס מגזין* (Dance Magazine) ו*בהפינגטון פוסט* (The Huffington Post). היא מייסדת ועורכת האתר Creative Writing, פלטפורמה לתגובה לעבודה אמנותית. היא אלרגית במקצת לאננס.

המקום. למשל, בתיאטרון תמונע קפצתי על נקודה מועדת לפרוענות על הבמה כדי לעורר תשומת לב דרך בום חזק, ואילו בתיאטרון חנות בדרום תל-אביב ניגנתי בפסנתר שהוסתר מאחורי וילון על הבמה. בתיאטרון חולון פתחתי את דלת התיאטרון, צעדתי החוצה והשארתי את הקהל מאחור.

בחודשים מרץ-אוקטובר 2020 הייתי אמורה להופיע בברלין, וינה, ברנמו, פיטסבורג וליסבון, וכמובן שהקורונה הגיעה וכל ההופעות האלה בוטלו. כל ההופעות הוכנסו להמתנה של הקפאה, קהילות המחול והתיאטרון נאבקו לתרגם אירועים חיים להופעות דיגיטליות. וכאשר הכול היה סגור, התחלתי לחשוב איך ניקי הייתה מתנהגת? איך היא הייתה מגיבה? האם הייתה מנצלת את המצב? הכנתי שני קטעי וידאו קצרים כאשר בראשון ניקי מחליפה את הכפפות הלבנות שלה לכפפות גומי להגנה מפני הקורונה ובוידאו השני, ניקי מכסה את שפתייה הצבועות בשפתון ורוד במסכת קטיפה ורודה.

הצעתי לניצן כהן, מנהלו האמנותי של תיאטרון תמונע, לצלם סיוור של ניקי בכל המבנה הסגור של תיאטרון תמונע, ולשמחתי הוא הסכים. ערכנו שני סיוורי צילום כאלה בתיאטרון החשוך והנטוש. שוטטנו בחללי ההופעה, במסדרונות, בחדרי האמבטיה ובדוכני הבקרה, בקרוון הטכני, במטבח ובמשרד. הסיוורים הדיגיטליים לא היו שונים משמעותית מאלה שבחליפה, כי התקיימו במרחב המקורי בו יצרתי את הסולו. בשלב זה, פחות הטרידה אותי השפה התנועתית, כי ניקי כבר הייתה מדריכת טיולים עם ייחוד של דיבור ומחוות המזוהות רק איתה.

ניקי בשוק מאת ובביצוע אורי לנקינסקי בשוק מחנה יהודה, ירושלים, צילום: אפרת מזור
Meet Me in the Market created and performed by Ori Lenkinski in Mahane Yehuda Market, Jerusalem, photo: Efrat Mazor

באביב 2020, בעודנו עדיין נתונים בסגר, הצעתי עבודה חדשה לפסטיבל מיפו עד אגריפס שמתקיים מדי שנה בשוק מחנה יהודה בירושלים. הרעיון היה שניקי תסייר בשוק. הייתי סקרנית לראות מה יקרה לניקי כשהיא תצא מהתיאטרון הסגור אל המרחב הפתוח בו מתקיימים הסיוורים במציאות. היו לי חששות. האם אנשים יהיו מוכנים להצטרף לסיוור שמובילה דמות אמריקאית של שנות ה-60? מה היא כבר יכולה ללמד אותם על המדינה שלהם?

בחודשים הבאים חקרתי את השוק. דיברתי עם ספקים, בעלי חנויות, בעלי ברים, מדריכי טיולים וגם אנשים שפגשתי בשוק. קראתי כל מה שיכולתי למצוא על ההיסטוריה של מחנה יהודה. הקשבתי לשיירים שנכתבו על השוק. לאט לאט חיברתי

סיוור שנוצר בעקבות הסיפורים הלא נודעים של שוק, סיפורים על מאבק ותאוה. בעוד שבגרסה של החליפה הייתה הפרדה ברורה בין שני חלקי היצירה. ביצירה ניקי בשוק (Meet Me in the Market) הגבולות היטשטשו. אולי כי השוק הציע שפע של סיפורים שרציתי לכבד ולעשות בהם שימוש. יחד עם זאת, הבנתי שלא ניקי הסיוור ייאבד מייחודו. החלק הקשה ביותר היה למצוא את האיזון בין השניים. חלק מענג היה לעשות קישורים בין הסיפור האישי של ניקי לסיפורים של השוק, כמו, למשל, קישרתי את מתקופת הטרור שפקדו את השוק עם מתקפת הטרור שחוותה ניקי באמריקה.

ביצירה שנוצרת ספציפית לאתר, תמיד נשאר גורם ההפתעה שלא ניתן לתכנן מראש. במהלך היומיים בהם התקיים פסטיבל מיפו עד אגריפס, קיימתי ארבעה סיוורים. כל אחד מהם היה שונה לחלוטין. המופע הראשון התקיים בערב, בסיום יום עבודה, כשהדוכנים נסגרים לקול הצעקות הנואשות של המוכרים למכור את הסחורה שנשארה שלהם. המופע השני נערך בלילה בשעה 21:00, כאשר השוק הפך לפאב פתוח והסיוור שלי התקיים בסמטאות כאשר אלה שהצטרפו אליי חבשו